

KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA GÜVENLİK POLİTİKALARININ DEĞİŞİMİ VE TÜRKİYE

Ali AYATA*

Özet: Bu çalışmada küreselleşen dünyada meydana gelen değişiklikler ile birlikte Türkiye'nin güvenlik stratejilerinin nasıl bir evrim geçirdiği farklı yönleriyle ele alınmıştır. Farklı etkenler vasıtasıyla dünyanın bir 'küresel köy'e dönüşmesi ve bu süreçte ortaya çıkmış olumlu veya olumsuz sonuçlar birçok yönden ele alınmıştır. Teknolojik gelişmelerin had sayfaya ulaşması dünyanın farklı bölgelerinin birbirleriyle olan iletişimini güçlendirmiş, her türlü olaydan bir kaç saniye içerisinde haber alınabilir hale gelmiştir. Bu durum ülkeleri bir miktar savunmasız bırakmış ve sınırları çizilemeyen teknolojiyi güvenlik sınırları ardına alma çabalarını arttırmıştır. Teknolojik gelişmelerin getirdikleri yararların yanında yol açtıkları zararları en aza indirebilmek için devletler ister istemez güvenlik politikalarında değişime gitmiş, çağın getirdiği gereksinimleri uygulamaya başlamıştır. Güvenlik kavramının tek boyutlu halden sıyrılıp çok boyut kazanması güvenlik endişelerini de güvenlik stratejilerini de çeşitlenmiştir. Bu vasıtayla ülkeler ve insanlar değişmiş yeni tehditlere karşı yeni tedbirler alır hale gelmişlerdir. Bu doğrultuda çalışma kapsamında; küreselleşme olgusunun genelde dünyayı özelde Türkiye'yi nasıl etkilediği, Türkiye'nin güvenlik stratejilerine nasıl etki ettiği ve güvenlik kavramının dönüşümü üzerindeki etkisi incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Güvenlik, Türkiye, Güvenlik Stratejilerinin Dönüşümü

THE TRANSFORMATION OF SECURITY POLICIES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND TURKEY

Abstract: This project focuses on the different aspects of Turkey's security strategy and how it has evolved by the recent developments in the globalising world. The transformation of world into a 'global village' and the positive-negative results of this transformation are analysed. Technological developments have reached a peak point and this fact improved the communication between different parts of world, which then made it possible to access any news around the world in seconds. This development left countries in an insecure position to some extent and therefore countries started to increase their efforts to put technology under the limits of security. Countries started to adopt their security policies to the necessities of the time in order to avoid the negative aspects of technology. The fact that the concept of security has evolved from one-dimensional to multi-dimensional levels diversified both security concerns and measures. Therefore, it is now possible to take new precautions for new threads. In this manner, this research will study the impacts of globalisation on world in general, on Turkey specifically, on Turkey's security strategies, and on the transformation of the concept of security.

Keywords: Globalisation, Security, Turkey, The Transformation of Security Strategies

* Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, İİBF Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, E-Mail: aliayata@hotmail.com

Giriş

Güvenlik kavramı ile küreselleşmeyi bir arada düşünmek güvenliklerini sağlamaya ve egemenlik alanlarını korumaya çalışan ülkelerin yaşadığı değişimi görebilmek açısından önem arz etmektedir. Soğuk Savaş öncesinde çoğunlukla askeri güvenlik olarak algılanan kavram, Soğuk Savaşın sona ermesiyle daha geniş bir anlam kazanmıştır. Kavramın genişlemesine paralel biçimde risk ve tehdit gibi askeri konuların yanında siyasi, sosyal, ekonomik ve çevresel konuları içine alan ve devletin bütün organlarını ilgilendiren bir hal almıştır. Yine güvenlik, pasif yapıdan, sürekli değişen ve takip edilmeyi gerektiren aktif bir yapıya geçmiştir (Küçükşahin, 2006: 7-40). “Pasif” olarak nitelendirilen bu güvenlik anlayışı çoğu zaman “geleneksel” olarak nitelenmektedir. Geleneksel güvenlik anlayışı devletlerin güvenliklerini sağlarken kullandıkları stratejileri belirtmek üzere kavramsallaştırılmıştır denilebilir. Geleneksel güvenlik anlayışına göre güvenlik, devletlerarası rekabet ve çekişme ile ilgili olup askerî tehditler güvenliğin ana konularıdır. Ulusal sınırları diğer devletlerin tecavüzünden korumak, fiziksel güvenliği vurgulayan geleneksel güvenlik anlayışı bakımından, ulusal güvenliğin en belirgin unsurudur. Geleneksel olarak nitelendirilen güvenlik anlayışı söz konusu olduğunda sıklıkla “neorealizm” referans olarak gösterilmektedir. Güvenlik politikalarının şekillenmesinde maddi faktörlere önem veren neorealizm Askerî güvenlik ile politik güvenliği öne çıkarmakta ve öncelikli olarak devletin güvenliğinin sağlanmasını salık vermektedir. Bu amaç doğrultusunda, maddi kapasiteler artırılacak ve güç dengesi mekanizması işletilecektir. Özellikle uluslararası ilişkiler literatüründe bir analiz çerçevesi olarak kullanılan neorealizm, diğer teorilerle kıyaslandığında güvenlik sorunsalına en fazla yer veren kavramsal altyapıyı sunmaktadır (Ağır, 2015: 97-130).

Güvenliğe dair Ortodoks bir algı ile teorik ve kavramsal tartışmaların yapıldığı zamanlarda dünya ve dolayısıyla devletler bugünden farklı şartlarda varlıklarını sürdürmekteydiler. Askeri güç ve politik irade karşılaşılan tehditleri aşmakta yeterli olarak algılanmaktaydı. Devlet dışı aktörlerin bugünkü kadar etki yaratamadığı bir sistemde bu anlayışın bir meydan okumayla karşılaşmaması normal bir durum olarak algılanabilir. Ne zaman ki, dünyanın ve dolayısıyla devletlerin karşılaştığı, uyum sağlamak zorunda olduğu gelişmeler hızlanmış ve çeşitlenmişmişse, bu güvenlik anlayışına olan eleştiriler de ortaya çıkmıştır. Geleneksel güvenlik yaklaşımının eleştirisi, güvenlik tehditleri ile mücadele edebilmek için sadece askerî araçlara odaklanmanın yeterli olmayacağını iddia etmektedir. Güvenlik sorunlarının algılanışında yaşanan değişim, güvenlik sorunlarının çözümünde de değişime yol açacaktır. Bu bağlamda, yeni güvenlik yaklaşımına göre, demokratikleşme, ekonomik kalkınma, karşılıklı bağımlılığın teşviki, çatışma çözümü, sivil toplumun desteklenmesi ve bireysel hak ve özgürlüklerin korunması gibi askerî olmayan sivil çözümler güvenlik sorunlarının çözümünde en geçerli yöntemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Güvenliğin temellerini genişletici bir bakış açısı ile sunan yeni/eleştirel yaklaşımlar, güvenlik ilişkilerinin karşılıklı bağımlılığını vurgulamakta ve güvenliğin tüm insanlık için olduğunu düşünmektedir (Ağır, 2015: 97-130).

Bu çalışmada geleneksel güvenlik anlayışının gündemi genişleyen ve aktörleri derinleşen güvenlik alanını tanımlamaktaki zorlukları, küreselleşme ve güvenlik arasındaki ilişki

çerçevesinde ele alınacaktır. Güvenlik ile ilgili tartışmalar, güvenliği askerî anlamda tanımlayan ve güvenlik gündemini “dar” bir biçimde ele alan, yukarıda da değinildiği üzere, geleneksel yaklaşım ile bu içeriği daha geniş olarak yorumlayan yeni/eleştirel yaklaşımlar arasında sürdürülmektedir. Soğuk Savaş dönemi incelendiğinde, güvenlik için öncelik ulus-devletin durumu ile ilintili iken özellikle Doğu Bloğu’nun yıkılmasının ardından uluslararası sistemde yaşanan değişim ve dönüşümlerin etkisiyle, Güvenlik Çalışmaları alanında yeni yaklaşımların önemi artmaya başlamıştır. Geleneksel güvenlik anlayışı ile yeni güvenlik anlayışını ayıran temel şartlar nelerdir sorusu bu noktada önem kazanmaktadır. Bu ayırım söz konusu olduğunda Soğuk Savaş’ın son dönemleri ve sona ermesi zamansal olarak önem kazanmaktayken, ana ayırım noktasını “küreselleşme” süreci oluşturmaktadır.

Küreselleşme Süreci ve Güvenlik Arasındaki İlişki

Küreselleşmeye bağlı olarak devletler ve milletler arasında karşılıklı etkileşimin artmasıyla güvenlik alanları daralmış ve güvenlik daha kırılğan hale gelmiştir. Daha önceki dönemlerde tek başına bir disiplin olarak ele alınmayan ulusal güvenlik politika ve düşüncesi kapsam ve içeriği nedeniyle uluslararası ilişkiler disiplini içinde ele alınmaktaydı. Ancak küresel ekonomik sistemin çıkarları doğrultusunda tanımlanan yeni güvenlik yaklaşımının kapsam ve içerik yönünden genişleyerek derinleşmesiyle ulusal güvenlik konusu bir alt konu olmaktan çıkarak başlı başına bir alan haline gelme eğilimindedir (Birdişi, 2011: 149-169). Güvenlik kavramı ve küreselleşme süreci arasında kurulacak ilişki, bu iki olgunun birbirlerinden nasıl etkilendikleri ve bu etkilenmenin ne zaman hangi süreçte başladığı incelenmeye değer gelişmelerdir. Küreselleşme, teknolojik ilerlemeler ve bilgi hareketliliğindeki büyük artış karşılıklı bağımlılığı beraberinde getirmektedir. Birbiriyle bağlantılı uluslararası toplum, dünyanın işleyiş şeklini önemli ölçüde değiştirmiştir. Coğrafi sınırlar giderek belirsizleşmekte ve uluslararası ortamda güvenlik arayışları ve tehdit algılamaları niteliksel bir dönüşüm geçirmektedir. Ülke sınırlarının sınır ötesi sorunları dışarıda tutabilme özelliği giderek ortadan kalkmaktadır. Bu gerçekliğin sonucu olarak ulusal ölçekte yaşanan bir güvenlik sorunu uluslararası toplumu veya uluslararası alandaki bir güvenlik sorunu ulusal güvenliği doğrudan tehdit eden bir boyut kazanabilmektedir. Yeni dönemde tanımlanmakta güçlük çekilen belirsizlikler ve istikrarsızlıklar ülkesel tehditlerin yerini almıştır (Ağır, 2015: 97-130).

Değişen bu parametrelere daha yakından bakacak olursak, Soğuk Savaş sonrasında küreselleşme sürecinin itici gücüyle tehdit olgusunda niceliksel bir artış, niteliksel boyutta bir farklılaşma meydana gelmiştir. Her ne kadar güce dayalı, devleti merkeze alan, anarşik bir uluslararası sistem anlayışı belli bir döneme damgasını vurmuş olsa da, Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik kavramının genişleme ve derinleşme süreci hızlanmış, bu bağlamda küreselleşmenin etkileri ile beraber tehdit algılamaları çeşitlenmiştir. Bu yeni dönemde öncelikle askeri ama bir o kadar artan oranda ekonomik, sosyal, kültürel, ideolojik, çevresel, toplumsal ve sağlıkla ilgili yeni tehdit unsurları ortaya çıkmıştır. Ayrıca tehditlerin artık tek boyutlu, devletten devlete olma klasik konumundan çıktığı, asimetrik ve çok boyutlu olduğu görülmektedir. Böylece risk ve tehditlerin kaynağının, zamanının ve şeklinin önceden tahmin edilmesi güçleşmekte hatta neredeyse imkânsız bir hale gelmektedir. Yani yeni mücadele alanı bütün dünya olarak ortaya çıkmaktadır (Erdoğan, 2013: 265-292).

Ulusal güvenlik politikalarının bu dinamik niteliği onu iç ve dış politikalarda referans politika seviyesine yükseltmiştir. Küreselleşmenin etkisiyle tehditler hem çeşitlenmiş hem de tehditlerin etki alanları genişlemiştir. Artık güvenlik politikaları önemle üzerinde durulan ve kolektif mesai harcanan bir forma bürünmüştür. Dolayısıyla, ulusal, yerel politikalardan ve güvenlik önlemlerinden daha çok bölgesel ve küresel eylem planları öne çıkmaya başlamıştır (Ulbert ve Werthes, 2008: 78). Güvenlik ile sınıflandırmaya ilişkin bu sınıflandırmadan yola çıkılarak üzerinde durulacak ilk konu teknolojik gelişmeler ve yarattığı tehditler olacaktır. Teknolojini anlamının ve kullanım sahalarının, hızının ve amacının küreselleşme süreci ile birlikte yeniden şekillendiği soğuk savaş sonrası dönemde, teknoloji ülkelere ve özelde ülkelerin vatandaşlarına birçok imkânlar sunsa da tehdit ve tehlike yaymak eğiliminde olan kişi, grup ve devletlere de aynı biçimde geniş olanaklar sağlamaktadır.

Son dönemde aslında önceden de var olan ama küreselleşme süreci ile birlikte güvenlik paradigmalarına dâhil edilen çevre güvenliği, enerji güvenliği, birey güvenliği gibi konular önem kazanmaktadır. Hatta bu hususta, günümüzde bir ülke için askeri güvenlikten bile daha önemli hale gelen güvenlik alanları olduğu iddia edilmektedir (Küçükşahin, 2006: 7-40). Yeni dönemde, farklı bir biçimde ortaya çıktığı gözlemlenebilecek olan çevre güvenliği ortaya çıktığı fiziksel ortamın güvenliği bakımından önemlidir. Küreselleşme ve çevre bağıntısı söz konusu olduğunda, bir takım çevre sorunlarını doğrudan küreselleşmenin tetiklediği, bir kısım çevre sorunlarını ağırlaştırdığı, bir takım çevre sorunlarının da etkilerini büyüttüğü vurgusu egemendir. Yine başka bir bakış açısı ile küreselleşme ile ortaya çıkan çevresel sorunlarının olumsuz etkileri, neden-olanlarla, sonucuna-katlanalar arasında küresel anlamda bir yeniden paylaşımına yol açmaktadır (Erdoğan, 2013: 265-292). Çevre sorunlarının salt bir ülkeye ilişkin yerel bir sorun olduğu algısı yerini, küresel bir güvenlik sorunu haline geldiği gerçeğine bırakmıştır. Çevre güvenliği çevreye ilişkin sorunlar bağlamında ele alındığında, bu sorunlar ülkelerin tek başlarına çözemeyecekleri kadar büyümüş, neredeyse küresel felaket halini almıştır. Bu doğrultuda, küresel felaket haline gelen çevresel sorunların çözümü uluslararası boyutta işbirliği ihtiyacını zorunlu kılmaktadır (Kaypak, 2012: 1-22).

Küreselleşme ile birlikte insanların ve toplumların, tarihin her döneminde farklı adlar altında ihtiyaç duyduğu enerji meselesi de devletlerin ilgisini değişen bir biçimde çekmektedir. Enerjiyi bulmak, enerjiye ulaşmak, enerjiyi ihtiyaç duyulan alanlara sevk etmek, enerjiyi idare etmek, en önemlisi de enerji kaynaklarının ve enerji sevkiyatının güvenliğinin sağlanması artık profesyonel bir biçimde yürütülmektedir. Uluslararası alandaki gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan yeni koşulların etkisi ile enerjinin devletlerarasında rekabet unsuru olduğu kadar bir işbirliği unsuru da olduğunu belirtmek gerekir. Enerji ulus devletler için stratejik ve jeopolitik öncelikler açısından hala başlıca çıkar ve güç unsurudur (Çelikpala, 2014: 75-99). Enerji güvenliği tanımının günümüzde petrolün kesintisiz akışının sağlanması ve çeşitlendirmeyi aşan bir içeriğe kavuştuğuna şahit olmaktayız. Yeni tanım, küresel ekonomiyi besleyen enerji altyapısının tamamının güvenliğini içeren kapsamlı bir içerik kazanmıştır. Bu çerçevede denizlerdeki petrol ve doğal gaz platformlarından petrol/doğal gaz taşımada kullanılan boru hatlarının korunmasına, petrol ve doğal gaz tankerleri ile bunların izledikleri rotaların güvenliğinden rafineri/depolama tesislerinin korunmasına dek geniş bir yelpazede, çok boyutlu ve kapsamlı bir tanım üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, gelişen iletişim teknolojisi ile enerji sektörünün teknoloji yoğun karakteri, sanal faktörleri de enerji güvenliğinin

unsurlarına dönüştürmüştür. Böylece, enerji güvenliği konusu tüm boyutlarıyla, özellikle de kritik enerji altyapısının güvenliği bağlamında tüm kritik altyapının işleyişinin sağlanması adına 21. yüzyılın öncelikli konusu haline dönüşmüştür (Çelikpala, 2014: 75-99).

Güvenlik ve küreselleşme ilişkisi ele alınırken üzerinde durulacak bir diğer konu önceden de var olan ancak küreselleşme sürecinin getirdiği farklı dinamiklerle başka bir forma bürünen tehditler ve dolayısıyla devletlerin bu tehditlere karşı yeni dönemde nasıl bir pozisyon aldıkları meselesi olacaktır. Devletler bu dönüşen, genişleyen, geniş bir zemine aynı zamanda da parça parça coğrafyalara dağılan, netliği kaybolan, kabuk değiştiren bu tehditlere karşı tek başlarına ya da organize bir biçimde hareket etmeye çalışmaktadırlar. Tehditlerin daha kritik ve ülkeden ülkeye geçişkenlik seviyesinin yükseldiği küresel ortamda sınırlar ve ülkelerin hareket kabiliyetleri de esnemektedir. Ülkeyi etkileyen tehdit sınır ötesinde var olabilmektedir. Bu bağlamda ordu/polis teşkilatı ve iç güvenlik dış güvenlik ayrımlarının tartışılması gerekmektedir. Küreselleşmenin de etkisiyle iç ve dış güvenlik arasındaki etkileşim artmaktadır. Polis ile ordu arasındaki ayırım çizgisi belirsiz hâle gelmektedir. Bu çerçevede devletin yasal sınırlarının sembolik bir anlam taşımakta olduğu belirtilmektedir. Güvenlik ile küreselleşme arasındaki ilişkinin anlaşılmasında analitik bir giriş noktası, güvenliğin iç ve dış sınırları arasındaki ayırım çizgisinin belirsizleşmesi olmaktadır (Ağır, 2015: 97-130).

Küresel dünya pazarına dâhil olmak artık en küçük topluluklardan, farklı etnik halklara kadar birçok toplumsal yapının temel amacı haline gelmiştir. Ancak bu dâhil olma çabası kimi zaman olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. Bu sonuçlardan birisi “güvensizlik” olgusudur. Toplumsal güvensizliğin temellerinin arandığı nokta, siyasal ve kültürel alandaki bu temsil ve var oluş sorunu ekonomik anlamda da küresel dünya pazarına dâhil olma sorunuyla birleştiği yer olmalıdır. Güvensizlik sistem tarafından üretilmektedir ve sistem tarafından yaratılan bu güvensizliğin giderilmesi gerekmektedir. Yani sistem yine kendine özgü yöntemlerle topluma müdahale etmekte ya da toplumu zapt etmektedir. Zira devlet, varlığını sürdürebilmek için bu toplumsal güvensizlik sorununu bertaraf etmelidir. Bu güvensizlik ortamı kalıcı bir hal aldığı anda devlet temel işlevlerinden birini yerine getirmiyor denilebilir (Mutioğlu ve Özyiğit, 2013). Bahsedilen güvensizlik ortamı modern devletlerin yeteneklerinin nispeten azalması ile daha da tehlikeli bir hal alabilmektedir. Küreselleşmenin yarattığı kapasiteler nedeniyle modern devletlerin, devlet-dışı aktörlerin yasal ya da yasadışı faaliyetlerini gözetleme yeteneği aşınmaktadır. Devletlerin sınırları ticaret, finans, bilgi ve emeğin düzenli akışı için uluslararası liberal ekonomik düzen çerçevesinde açılmaktadır. Liberalizm karşıtı amaçlarını yerine getirmek için liberal açıklığın avantajını kullanabilen liberalizm karşıtı aktörler ise, bu açılışın karanlık tarafında bulunmaktadır. Bu açıdan, organize suç örgütleri, uyuşturucu kaçakçıları, silah tüccarları ve kara para aklayıcıları arasında gelişen uluslararası şebekeler, dünya çapında yıkıcı terörizm için oldukça uygun bir altyapı yaratmıştır (Schattschneider, 2014: 4-5).

Güvensizlik ortamına davetiye çıkaran sistemin devlet altı düzeyde ortaya çıkan tehditlere karşı devlet-üstü düzeyde kurmaya çalıştığı mekanizmalar ulus devletleri iki yönlü baskı altına almaktadır. Otorite kaymaları devlet-altı ve devlet-üstü düzeylere doğru yaşanmış, sonuç olarak devletin egemenliği sorgulanır hâle gelmiştir. Güvenlik bu bakımdan tekrar

önemli hale gelebilmektedir. Devlet, kendi düzeyinin altındaki ve üstündeki unsurlarla bağlantılı güvenlik sorunları karşısında bizatihi kendisi sorunlarla yüz yüze gelmeye başlamıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, artık güvenlik gündemini işgal eden her olay geleneksel güvenlik anlayışı çerçevesinde açıklanabilir olmaktan uzaktır (Ağır, 2015: 97-130). Devlet-altı ve devlet-üstü düzeyler söz konusu olduğunda diğer bir ilişki biçimi daha gözlemlenmektedir: Uluslararası suç örgütleriyle terörist örgütler arasında da özellikle küreselleşmeyle birlikte yakın bir ilişki kurulmuştur. Kendilerine mali kaynak sağlamak amacıyla olan terör örgütleri, ya uluslararası suç örgütlerinin faaliyet alanlarına girmişler ya da onlarla işbirliği yapmışlardır. Bu bağlamda ikinci bir ilişki biçimi karşımıza çıkmaktadır: devletler ve devlet-üstü organizasyonlar. Bu çerçevede sınır ötesi faaliyet gösteren örgütlere karşı sınır ötesi mücadele yöntemleri güçlendirilmeye çalışılmakta, Interpol, Europol gibi örgütlerin daha etkin çalışabilmesi için girişimlerde bulunmaktadır. Bunun yanında özellikle "siber ortamın" denetlenmesine yönelik mekanizmaların geliştirilmesine de ağırlık verilmiştir (Erhan, 2013: 5).

Türkiye'nin Küreselleşme Sürecindeki Güvenlik Politikalarının Dönüşümü

Türkiye'nin coğrafyasını oluşturan Anadolu'ya ve bu mekân üzerinde ilk çağlardan beri yaşanan tarihe bakıldığında, Anadolu, üzerinde ancak güçlü devletlerin varlıklarını sürdürebildiği, güç eksenli bir yaklaşımın egemen olduğu bir coğrafya olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tarihi tecrübeden hareketle, Türkiye'nin bu coğrafyada istikrarlı bir şekilde var olabilmesi için hem güçlü askeri, ekonomik, kültürel unsurlara, hem de birbirinin devamı niteliğinde, sağlam hedef ve stratejilere sahip olması gerekliliği aşikârdır. Bağımsızlığını ve ülkesel bütünlüğünü korumanın ve sürdürmenini bütün devletlerin en temel dış politika amacı olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu günden bu yana bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü korumak, sürdürmek ve ülkesel bütünlüğüne ve bağımsızlığına yönelik tehditleri bertaraf etmek anlamında var olan "güvenlik endişesi"nin temelinde coğrafi ve tarihsel gerçekliklerin varlığı aşikârdır. Stratejik zihniyet bu noktada önem arz etmektedir. Bu gerçekliklerin aynı zamanda Türkiye'nin dış politikadaki "stratejik zihniyet"inin biçimlenmesinde de rol oynadığı üzerinde durulmaktadır. Bu stratejik zihniyet vurgusuna göre, "zihniyet" ile "strateji" arasında var olan ilişki, coğrafi verilere dayalı mekân algılaması ile tarih bilincine dayalı zaman algılamasının kesişim alanında ortaya çıkmaktadır. Yani, farklı toplumların (devletlerin) sahip olduğu farklı stratejik bakış açıları aslında, bu mekân ve zaman boyutlarına dayanan dünya algılamalarına dayanmaktadır. Dolayısıyla, Türk dış politikasını etkileyen bir unsur olarak "güvenlik endişesi" zaman içinde değişiklikler gösterse de, özellikle Türkiye'nin sahip olduğu coğrafi unsurlardan kaynaklanan ve/veya onunla bir biçimde ilişkili olan dış politika sorunları düşünüldüğünde hala önemlidir (Şener, 2014: 1835-1847).

Türkiye özelinde güvenlik endişesi, "Sevr fobisi/sendromu" olarak da adlandırılmaktadır. Sürekli hale gelen dış güçler tarafından bölünme, parçalanma, kuşatılma, yok edilme korkusunu oluşturan bu "güvensizlik psikozu"nun, Türk dış politikasının tarihsel belleğinde de kendisine yer bulduğu bilinmektedir. Bahsi geçen iki kavramsallaştırma ile Türkiye'nin dış politika çevresinin birçok devletinkine oranla çok daha geniş olduğu çıkarımı yapılmaktadır. Özellikle "güvenlik endişesi"nin, belirleyici yere sahip bir başvuru noktası olması Türk dış

politikasında diğer birçok devletten farklı sonuçlar oluşturmaktadır. Coğrafya süreklilik arz eden bir dış politika faktörü olarak düşünüldüğüne; Türkiye'nin, coğrafyasına, bu coğrafyadan kaynaklanan jeopolitik/jeostratejik konuma bakılarak içinde bulunduğu riskler değerlendirilerek, bu unsurun dış politikadaki etkileycilik derecesinin ne denli önemli olduğu daha kolay kavranabilir (Şener, 2014: 1835-1847).

Devletlerin ve devletlerin asli unsuru olan halkların, milletlerin tarihsel süreçten edindikleri tecrübeler iyi ya da kötü biçimde geleceğe yön vermelerini, bugünü de değerlendirmelerini etkilemektedir. Bu husustan hareketle, Türkiye'nin günümüzde izlemiş olduğu güvenlik politikalarının büyük oranda tarihsel deneyimlerinin sonucu olduğu kanısı vardır. Tarihsel süreç içerisinde, deneyimler, şartlara göre değişen ihtiyaçlar, zorunluluklar ya da tercihler sonucunda güvenlik kültüründe dönüşüm gözlenmektedir. Türkiye'nin güvenlik kültürünün baskın karakterinin zaman içinde hücumu dayalı (offensive) realpolitikten, tutarlı bir biçimde savunmaya yönelik (defensive) realpolitığe doğru evirildiği düşünülmektedir. Daha detaylı incelendiğinde, Osmanlı İmparatorluğu, 17. yüzyıla kadar temel amacı toprak, nüfus ve refah kazanarak gücünü maksimize etmek olan hücumu dayalı bir realpolitik izlediği ancak, daha sonra devletin güç kaybetmeye başlaması ile bu durumun tersine döndüğü görülmektedir. 19. yüzyıldan itibaren ise Osmanlı Devleti'nin artık birinci dereceden bir güç konumundan uzak düştüğü ve artan Avusturya ve Rusya tehditlerine karşı giderek daha fazla oranda Batı Avrupalı devletlere bağımlı hâle geldiği, “denge politikası” izlediği düşüncesi hâkimdir. Türkiye'nin güvenlik kültürünün temel görünümü ise, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşadığı toprak kaybetme ve uluslararası alanda yalnızlığa itilme korkusu etrafında şekillenmiştir. Osmanlı Devleti'nden miras kalan bu korkular, Cumhuriyet Türkiye'sinin uzun yıllar dış politikasında reaktif davranması ve uluslararası hukuka olan bağlılığı bu savunmaya yönelik kültürün neticesi olarak görülebilir (Kaya, 2005: 212-239).

1980 sonrası dönem, Türkiye'nin özelde güvenlik politikalarında, genelde ise tüm katmanlarında değişimin ya da değişim isteğinin ön plana çıktığı bir zaman olarak görünmektedir. 1980-1990 yılları arasında Türkiye'nin güvenlik yaklaşımındaki değişimler iki ayrı döneme ayrıldığı düşüncesi mevcuttur. Birinci dönem 12 Eylül 1980 askeri harekâtından sonra askerlerin yönetimde etkin olduğu dönem, ikinci dönem ise 1983 yılından sonra parlamenter sistemin yeniden yapıldığı, sivillerin etkin olduğu bir dönem olarak gösterilmektedir. Askeri yönetimin hâkim olduğu birinci dönemde devletin güvenliği ve bekası birinci öncelik olmuştur. Bu yüzden sıkıyönetim uygulamaları ve gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır (Dursun, 2008: 421-433).

1980li yıllar hala Soğuk Savaş'ın devam ettiği ve bu sürecin getirdiği düzenin içinde gelişen değişim çabalarıyla, belki de yavaş, çekingen geçmiştir. Öte yandan 1990lı yıllar Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile ve daha da önemlisi küreselleşmenin yaygınlaşması, hızlanması ve imkânlarının her alanı kuşatması ile gündeme gelmiştir. Türkiye'nin, Soğuk Savaş sonrası dönemde özellikle kendi bölgesinde daha dinamik bir rol oynamak amacıyla, izolasyonizm ve kolektif güvenlik gibi geleneksel politikalarının ötesine geçmeye çalıştığı dile getirilmektedir. “Öteye geçmek” olarak adlandırılan yeni durumun Türk karar vericilerin, Batı ile olan öncelikli bağlarını göz ardı etmeksizin, ülkenin geleceğini yalnızca Batı'da gören anlayışı yumuşatma arayışına girişmesi olarak anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye artık, hem Batı,

hem de Doğu ile özel bağlarını sürdürmek ve geliştirmek zorunda olan bir Avrasya ülkesi olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, Türk stratejik düşüncüsü açısından yaklaşık 70 yıllık dış politika ortodoksisinden sapma olarak görülebilir (Kaya, 2005: 212-239).

Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte bölgesel istikrarsızlıkların artması ve çeşitlenen güvenlik tehditleri neticesinde Türkiye'nin dış politikasındaki realist vizyonu bölgesinde daha aktif güvenlik politikaları izleyen, daha güçlü bir askeri kabiliyete sahip olan bölgesel bir güç olma isteği ile pekişmiştir. Ankara'nın soğuk savaş sonrası dönemde izlediği dış politika stratejisi hem liberal ve çok taraflı politikalar, hem de realist güç politikası temelinde şekillenmektedir. O dönem Türk demokrasisi bir taraftan bölücülük ve İslamcılık karşıtlığı üzerine oturtulan güvenlik politikaları, diğer taraftan da içinde bulunduğu bölgesel istikrarsızlık ve tehditler karşısında olumsuz etkilenmiştir. 1990'lı yıllarda giderek kötüleşen ekonomik yapı, dış politikadaki realist anlayış ve 1997'deki Lüksemburg zirvesinde alınan bir kararla AB üyelik sürecinin dışında tutulması Türkiye için oldukça karamsar bir hava yaratmıştır (Bakan, 2007: 35-50).

2000'li yıllar ise en azından ilk yarısına kadar 1990'lı yıllara göre farklı seyretmiştir. AB ile ilişkiler farklılaşmış, AK Parti hükümetleri iktidarda bulunmuş ve farklı bir söylem Türkiye'nin güvenlik politikalarına hâkim olmuştur. 2000'li yıllardaki Türk dış ve güvenlik politikasındaki değişimin en önemli nedenleri arasında 1999'dan itibaren AB üyeliğini hedefleyen politikalar çerçevesinde demokratikleşme sürecinin ivme kazanması, 2001'den bu yana IMF ile ilişkilerde yeniden yapılanmaya gidilmiş olması ve Kasım 2002 genel seçimleriyle tek parti yönetiminin sağladığı iç politikadaki istikrarlı ortam gösterilebilir. Tüm bu iç ve dış dinamiklerin sonucunda Ankara, güvenlik ve dış politikada yeniden yapılanmanın gerekliliğini kavramıştır (Bakan, 2007: 35-50).

Türkiye'nin geleneksel sayılabilecek dış politika ve güvenlik uygulamalarını esnetmeye çalıştığı en azından bu yönde gösterdiği eğilimi daha iyi kavramak için geleneksel olarak algılanan dış politika ve güvenlik yaklaşımının ana hatların belirtmek faydalı olacaktır. Türkiye'nin, geleneksel dış politikasında bekle-gör olarak tabir edilen durağan ve içe kapanık bir yaklaşım benimsediği vurgusu yapılmaktadır. Zorunlulukların ya da karar vericilerin tercihleri sonucu oluşan bu durum dönemin şartlarının da etkisi ile şekillendiği söylenebilir. Bu geleneksel dönemi ifade eden en önemli kurgunun “üç yanı denizlerle, dört yanı düşmanlarla çevrili” söylemi olabileceği düşünülmektedir. Karar alıcıların zihinsel arka planında yatan bu düşüncenin dış politika seçeneklerini daralttığı ve güvenlik eksenli bir tutum sergilenmesi sonucunu beraberinde getirdiği açıktır. Türkiye'nin dış politika geleneğine önemli ölçüde yön veren bu yaklaşım güvenlik temelli, sınır komşu ülkelerinin neredeyse tamamıyla güvenlik sorunlarının ve tehditlerin yaşandığı bir ortamı oluşturmuştur (Erdağ, 2013: 50-76).

Geleneksel dönem olarak adlandırılabilir periyodun ardından ise, son dönemde geleneksel dış politika anlayışı terk edilerek çok boyutlu ve aktif bir dış politika tercih edilmeye başlanmıştır. Reaksiyoner bir politikadan aksiyoner bir politikaya geçiş çabaları anlamına gelen bu süreçte, yaklaşımın en temel dinamiği olarak Türkiye'nin stratejik kültürünün yeniden şekillenmeye başlaması ele alınmaktadır. Soğuk Savaş dönemi ile kıyaslandığında bu

dönemde sert ve keskin ayrımlarla oluşan tehdit algılamasının yeniden gözden geçirilmeye başlandığı kanısı bulunmaktadır. Türkiye'nin son dönemdeki stratejik kültürünün oluşumunda vurgulanan en önemli normlar barış ve istikrar vurgularıdır. Muhtemel kriz ve çatışma alanları ve tehdit algılamaları kaçınılmaz, karşı konulması gerekli ve güç maksimizasyonuna dayalı strateji terk edilmeye başlanmıştır (Erdağ, 2013: 50-76).

Yeniden ele alınan bu stratejik kültürün dönüşümüne daha yakından bakıldığında karşımıza küresel güvenlik endişelerine karşı tehdit algılamasında düşman üreten anlayıştan dost kazanmaya çalışan bir anlayışa yönelen bir Türkiye görülmektedir. Sürekli değişen bölgesel ve küresel konjonktüre göre, başarılı olup olmadığı ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte, bu süreçteki en önemli söylemler olarak “komşularla sıfır sorun” ideali ve “özgürlük alanının genişletilmesi” hedefi görülebilir. Sadece küresel ya da bölgesel tehditler olarak görülemeyecek şekilde Türkiye'yi de sınırları dâhilinde etkileyen terör eylemleri yaşamasına rağmen, karar alıcıların demokratikleşme paketlerini hayata geçirerek (ya da bu doğrultuda irade ortaya koyarak) özgürlük alanını genişletme hedefini benimsediği görülmektedir. Türkiye'nin bu dönemdeki stratejisinin ve küreselleşme ile dönüşen güvenlik politikalarının belirlenmesinde güvenlik kaygılarını göz ardı etmeden, özgürlük alanının genişletilmesi ve bölgesinde kurucu bir aktör olarak merkez ülke olma idealinin gerçekleşmesi düşünülmektedir (Erdağ, 2013: 50-76).

Realist perspektifte güç tanımlaması çıkar odaklı ve devletlerin uluslararası sistemde üstünlük elde etme çabalarının genelini ifade eden bir kavram olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda materyal ölçekteki kapasite genişliğinin güç dengesindeki üstünlüğün sağlanmasında en önemli etkenlerden biri olarak kabul edilmektedir. Buna mukabil küreselleşme sürecinin bir sonucu olarak ekonomik acıdan karşılıklı bağımlılıkların artması ile birlikte klasik realist güç anlayışında değişimin yaşandığını belirtilmektedir. Yine tarihsel ve kültürel etkenlerin uluslararası ilişkiler alanında ön plana çıkması devletlerin güç yapılarını etkileyen parametreler olmuştur (Jäger, 2015: 56-58). Tarihsel, kültürel ve özellikle küreselleşmenin etkililiği ve derinliği arttıkça daha da önemli hale gelen ekonomik zenginlik askeri gücün yanında ülkelerin politikalarını şekillendirmektedir. Türkiye'nin geleneksel dış politikasındaki seçenekleri güvenlik ve tehdit eksenli iken, yeni dönem Türk dış politikası bu unsurların daha da önem kazandığı bir stratejik kültür ile “yumuşak güç” ve azami işbirliği gibi normlar temelinde işbirliği ve diyalog ile savaş ve çatışmaları önleme idealini benimsemiştir.

Küreselleşme ile birlikte ülkelerin güvenlik politikaları sadece kendilerini değil bölgesindeki diğer ülkeleri, hatta bazı durumlarda küresel düzeyde diğer ülkeleri de etkileyebilmektedir. Küreselleşme, güvenlik ortamının sağlanması için kullanılan ülkesel bazda uygulamaların dışında küresel ölçekli ve bölgesel olarak örgütlenen kurumlara da gittikçe artan oranda kapı aralamaktadır. Terör ve suç örgütleri de küreselleşmenin gelişiminden ve “imkanları”ndan iyi şekilde yararlanabilmektedir (Gül M., 2016: 303-320). Küreselleşmenin güvenlik boyutuyla, Türkiye'nin uluslararası terörizmle mücadele, silahların kontrolü ve silahsızlanma, yasadışı göç, insan ticareti, organize suç, yolsuzluk, uyuşturucu ticareti ve kara para ile mücadele gibi konularla çok daha kapsamlı ve derin bir şekilde ilgilenmek zorunda olduğu, bu konularda bölgesel ve uluslararası işbirliğinde öncü rol almaya yöneldiği bilinmektedir. Coğrafi konumundan kaynaklanan bu zorunluluk güvenlik ve küreselleşme ilişkisinin coğrafi

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 63 Eylül – Ekim 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi,

Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü

Calal-Abad – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

düzlemde en yoğunlaştığı alanlardan birisi olarak kabul edilebilir. Bu çerçeveden baktığımızda, Türkiye'nin, geo-stratejik konumu itibariyle küreselleşmenin siyasi/güvenlik boyutu çerçevesinde önemli bir role sahip olduğu kanısına ulaşılmaktadır. Türkiye'nin, Balkanlar, Kafkaslar, Karadeniz, Orta Doğu, Akdeniz ve Orta Asya ile Avrupa'nın doğal kesişim noktasında bir istikrar unsuru olması itibariyle öncelikle bölgesel, sonrasında uluslararası istikrarın sağlanmasında önemli bir rol almakta, bu itibarla küreselleşmenin siyasi/güvenlik boyutuna olumlu yönde katkıda bulunduğu gerçeği dikkatlerden kaçmaması gereken bir nokta olarak görülmektedir (Bayar, 2009: 25-34).

Geleneksel olarak adlandırılan dış politikanın revize edilmesi münasebetiyle güvenliğin sağlanmasındaki öncelikli hareket tarzları da etkilenmektedir. Bu hususta, yeni Türk dış politikasını, değişen çevresel şartlara karşı aktif tavrı almayı ve bölgenin ve küresel sistemin barış ve güvenliğinin sağlanmasında çözüm üretici üstünlükler geliştirmeyi içerdiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda da, aktif bir dış politikanın kaçınılmaz olarak uluslararası politikada savaştan çok diyalog ve diplomasiye öncelik veren; şiddeti bir sorun çözme aracı olarak dışlayan ve ülkelere kendi sorunlarını meşru siyasi zeminlerde tartışma imkânı sağlayan uluslararası örgütlerle bağlantılarını güçlendirmeyi de zorunlu kıldığı düşünülmektedir. Türkiye'nin bu yeni yaklaşımı, uluslararası ilişkilerin "uluslararası olmaktan ziyade toplumların iç içe geçtiği küresel bir yapıya" doğru dönüştüğü küreselleşme çağının ekonomik ve siyasi mantığıyla da uyumlu olduğu savunulmaktadır (Akgül, 2009). Öte yandan tüm bu çok yönlülük fikirleri, geleneksel Türk dış politikasının esnetilmesi, yeni dönemin değişen güvenlik politikalarının revize edilmesi çabalarına rağmen Batı'nın, Türkiye'nin yeni arayışlarında da hep merkezî konumda olduğu görülmektedir. Türkiye'nin, yaklaşık iki yüzyılı aşkın bir süredir takip ettiği Avrupa devletler sistemine, dolayısıyla Batı güvenlik sistemine dâhil olma çabasını bu dönemde de sürdürdüğü hususu dikkatlerden kaçmamalıdır. Bu durumun, devam etmekte olan Avrupa Birliği üyelik sürecinin ülkenin en önemli dış politika gündemi olmasından ve güvenlik politikalarına yön veren temel metinlerde Batı'nın hep "korunması gereken hedef" olarak gösterilmesinden de anlaşıldığı savunulmaktadır (Kaya, 2005: 212-239).

Türk dış politikasının işleyişindeki strateji, vizyon, güç tanımlaması ve pratik araçlar irdelendiğinde, geçen on yıllık süreçte köklü dönüşümlerin yaşanmakta olduğu görülebilir. Bu dönüşüm en belirgin biçimde, Türkiye'nin komşularıyla ve daha geniş bakış açısıyla Ortadoğu, Balkanlar, Kafkasya ve Karadeniz'e kıyı komşuları ile ilişkilerinde gözlemlenmektedir. Şüphesiz Türkiye'nin dış politikadaki vizyonundaki dönüşüm; ekonomik gelişimine paralel, ekonomik imkanlarındaki iyileşme; demokratikleşme ve kendi kimlik temelli sorunlarını çözümlenmeye yönelik konularda atmış olduğu adımlarla mümkün olabilmektedir. Ancak şu da bir gerçek ki, bu dönüşüm bölgesel politikalara yönelik köklü bir stratejik bakış açısının yansıması olarak temayüz etmiştir. Türkiye için etnik/kabilesele ve dini/mezhepsel çatışmanın yoğunlaştığı Ortadoğu bölgesi büyük önem arz etmektedir. Ortadoğu'ya açılan kapıları olan Suriye ve Irak bölgesindeki çatışmalara dayalı istikrarsızlık Türkiye'nin güvenliğini tehdit etmektedir. Nitekim bölgede IŞİD tarzı terör örgütlerinin etkin ve güçlü hale gelmesi, kontrolü mümkün olmayan, ne yapacağı belirsiz bir alev topunun sınırlarımıza sıçrama tehdidiyle bizi yüz yüze bırakmaktadır. Bu durum Türkiye'nin ticari ilişkilerini de menfi yönde etkilemektedir. Türkiye bu noktada Batıyla ve özellikle ABD ile

bağlarını yeniden tanımlamak zorundadır. Bu tanımlama göz önüne alınırken uluslararası sistem altyapısı ve iki ülkenin bu yapı içerisindeki yerleri ve rollerine dikkat edilmez. Bölge'deki güç dağılımı ve dengesi ve iki ülkenin NATO, BM ya da hükümetler arası organizasyonlardaki tarihi işbirliği ve stratejik ortaklığı temel vurgu olarak belirlemektedir. Demokrasinin, laikliğin ve hukuk devleti gibi evrensel normların Müslüman kimliğiyle bölgedeki taşıyıcısı olarak Türkiye vazgeçilmez bir müttefik olarak belirlemektedir. Türkiye'nin tarihi misyonuyla harmanlayarak yüklediği evrensel normları savunucu pozisyonu, başta İran olmak üzere belirli bir seviyeye kadar Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri ve aynı zamanda jeopolitik açıdan Rusya gibi aktörlerle anlaşmazlığa veya potansiyel ihtilafa sokmaktadır. Bunun yanı sıra ABD dış politik vizyon olarak yüzünü Asya jeopolitiğine dönse de sırtı Ortadoğu'ya yaslanmış durumdadır. Bu durumda ABD, bölgesel siyasi gelişmeler üzerinde karar verici bir etki yaratabilecek güçtedir. Arap Baharından önce Türk-Amerikan karşılıklı ilişkisinde daha büyük farklılık bulunmasa da Arap Baharı'nın geldiği bu süreç ilişkilerin yeniden uyumlaştırılmasında bir fırsat olarak görülebilir.

Sonuç

Teknolojik gelişmeler ve insanların yaşama şekillerindeki değişiklikler dünyayı her zaman devam eden bir değişim sürecine tabi tutmaktadır. Dünya değişmekte, dönüşmekte aynı zamanda içinde yaşayan bireyleri de değiştirip dönüştürmektedir. Bu değişim doğrudan ya da dolaylı olarak bireylerin içinde yaşadığı ülkeleri ve devletlerini de etkilenmektedir. Küreselleşme olarak adlandırılan ve insanların, devletlerin ve dünyanın yaşadığı değişimin hızlanması ve çeşitlenmesi olarak tanımlanabilecek bu süreç artık dünyanın eskisi gibi olamama hızını etkilemiştir. İletişim teknolojilerinde, sağlık alanında, siyaset yapma biçimlerinde, ulaşım teknolojilerinde ve daha birçok alanda meydana gelen bu dönüşüm hem gündelik pratikleri hem de insanların ve devletlerin zihniyetini dönüştürmektedir ve bu dönüşüm sürekli devam eden bir olgu halinde sürmektedir. Küreselleşme süreci ile gelen hız ve teknolojik imkânlar, sadece sermayenin, insanların ve malların dolaşımında değil "tehditler" in dolaşımını da kolaylaştırmıştır ve hızlandırmıştır. Artık küresel ölçekte terör eylemleri düzenleyen terör örgütleri ve dünyanın herhangi bir coğrafyasında örgütlenebilen suç örgütleri devletlerin ve bireylerin güvenliğini tehdit etmektedir. Küreselleşen suç ve terör, farklı bir güvenlik paradigmasını ve stratejisini zorunlu hale getirmektedir. Herhangi bir ülkede meydana gelen değişiklikler günümüzde sadece o ülkeyi değil, öncelikle o bölgeyi olmak üzere bütün dünya ülkelerini etkilemektedir. Yenedünya düzeni isimlendirmesiyle ülkeler arasında kurulan ve kurulmakta olan ilişkiler hassas dengelere sahiptir. Bu dengelerden birinde yaşanan bir aksaklık diğer dengeleri de etkilemektedir. Ülkeler arasındaki bu iletişim ile ekonomi, diplomasi, kültür vb. kurumlar çoğunlukla ulusallıktan uzaklaşmış ve ortak bir uluslararası kurum ve anlayış sistemi ortaya çıkmaya başlamıştır. Etkileşim hızlanmış, hızlandığı oranda da hassaslaşmıştır. Bu bağlamda değişen alanlardan birisi olarak güvenlik stratejileri tüm dünyada bir dizi evrime neden olmuştur. Geleneksel güvenlik stratejileri büyük oranda askeri güce ve devletlerin fiziki kapasitelerine dayanırken tam olarak başladığı tarih algılanamayan küreselleşme süreci ile birlikte bu güvenlik algısı yerini başka bir stratejiye bırakmıştır. Bu yeni güvenlik stratejileri şemsiyesi, yumuşak güç unsurlarından olan diplomasi, demokrasi, karşı tarafı ikna etme yeteneği gibi çeşitli paradigmaları da artan oranda içerisinde barındırmaktadır. Fiziki kapasite ve askeri güç önemini hala korumaktadır

fakat bunun yanında liderlerin verdikleri demeçler, ülkelerin teknolojik kabiliyetleri, eğitim kapasiteleri gibi birçok bileşen güvenlik stratejilerinin belirlenmesinde önemli hale gelmiştir. Geleneksel güvenlik stratejileri sadece devleti ve onun güvenliğini odak noktası haline getirirken, küreselleşme süreci ile değişen bu stratejiler insani güvenlik, çevresel güvenlik, siber güvenlik gibi alanları da güvenlik stratejileri içerisine katmaktadır.

Tüm dünyada değişen güvenlik stratejilerine paralel biçimde Türkiye'nin ulusal güvenlik stratejileri de dönüştürmüştür. Kurulduğu yıllardan itibaren “beka sorunu” gibi yaşamsal kaygılar içerisinde bulunan ve geleneksel güvenlik stratejisi olarak algılanan askeri, fiziki güce dayalı güvenlik stratejileri izleyen Türkiye sert güç uygulamaları ile öne çıkmaktaydı. Yine Batı odaklı bir güvenlik stratejisi izleyen Türkiye'nin, NATO üyeliği ve Batı'yla olan tek yönlü ilişkisi özellikle 1980'li yıllardan önce dikkat çeken olgular arasında bulunmaktadır. Küreselleşme süreci ile küresel ve bölgesel örgütlerde görev ve sorumluluk alma çabası artan Türkiye, küresel ve bölgesel güvenliği ülkesel güvenlikle eş değer tutmaktadır. Bu anlamıyla küreselleşme süreci ile Türkiye'nin güvenlik stratejileri sadece ülkesel coğrafyayla değil küresel ve bölgesel coğrafyayla da ilgili hale gelmektedir. Küreselleşme süreci ile vurgulanan bir diğer güvenlik stratejisi dönüşümü de Türkiye'nin artık “bekle gör” olarak nitelenen geleneksel güvenlik stratejisinden farklı olarak aktif bir güvenlik politikası izlemek hedefi içerisinde olduğudur. Bu bağlamda demokrasi geleneğini, bölgesel istikrarı sağlamak yönündeki tutumunu bir güç unsuru olarak kullanan Türkiye, kendisini bölgesel ve küresel güvenliğin sağlanmasında sorumlu hissetmektedir. Sadece jeopolitik önemiyle anılan bir ülke olmak yerine jeopolitik önemini sadece bir unsur olarak kullanan bir güvenlik stratejisine geçiş ilerleyen yıllarda daha da belirgin hale gelebilecektir.

Yine daha önce vurgulandığı gibi, değişen teknolojiye paralel olarak güvenlik sistemleri de değişmektedir. Ülkenin kendi siyasi sınırlarından başlatılan sadece fiziki engellere dayanan savunma sistemleri büyük oranda etkisiz hale gelmektedir. Bu etkisizlik güçlü bir askeri varlığı hala elzem kılmaktadır ancak coğrafi ve siyasi şartlar her zaman ilk seçenek olarak askeri güç kullanmaya elverişli olmayabilmektedir. Ülkenin fiziki sınırlarının çok ötesindeki başka bir devlet yürüttüğü faaliyetlerle ülkenin güvenliğini tehdit edebilmektedir. Yine aynı şekilde Türkiye örneğinde de görüleceği gibi etnik ve dini farklılıklar bir ülkenin güvenliğini bozacak şekilde kullanılabilir. Bu tehditlere ek olarak, iktisadi kaynaklar ve bağlantılı olarak ambargolar da birer diplomasi, hatta zorlama aracı olarak kullanılabilir. Ülkenin güvenliği artık sayılan tüm bu risklere ve tehditlere karşı alınacak tedbirlerle ölçülmektedir. Tedbirler için uygulanacak planının zaman ve şartlara göre sürekli bir şekilde yeniden düzenlenmesi ve uygulanması gerekmektedir. Öncelikli olarak, Türkiye'nin savunma doktrininde yapacağı köklü değişiklikler bu planın yapılmasını da kolaylaştırabilecektir ve planı etkili kılacaktır. Bu savunma doktrininin temelini, ülkenin potansiyel askeri gücü ile birlikte tüm ulusal güç unsurlarına dayanması önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Ağır, Bülent Sarper (2015) “Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C.22, ss. 97-130
- Akgün, Birol (2009), Türkiye’nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Üyeliği: Amaç, Süreç ve Beklentiler, *Selçuk Üniversitesi, Stratejik Araştırmalar Merkezi Araştırma Makalesi Serisi* (Research Paper Series) No.1, Konya, ss.1-24.
- Bakan, Zerrin Ayşe (2007), “Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Güvenlik Teorileri ve Türkiye’nin Güvenlik Algılamaları”, *21. Yüzyıl Dergisi*, ss.35-50.
- Bayar, Fırat (2009), “Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye”, *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, S.32, ss. 25-34.
- Birdişi, Fikret (2011), “Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.31, ss. 149-169.
- Çelikpala, Mitat (2014), “Enerji Güvenliği: NATO’nun Yeni Tehdit Algısı”, *Uluslararası İlişkiler*, C.10, ss. 75-99.
- Dursun, Soner (2008), “Türkiye’nin Güvenlik Algılamasındaki Değişim: 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesi Sonrası Dönem”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.7, ss.421-433.
- Erdağ, Ramazan (2013), Türkiye’nin Stratejik Kültürü ve Dış Politikada Yansıması, *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, C.8, S.1, Sakarya, ss. 47-70.
- Erdoğan, İbrahim (2013), “Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı”, *Akademik Bakış*, C.6, ss. 265-292.
- Erhan, Çağrı (2003), “Küreselleşme Döneminin Tehditleriyle Mücadele”, *Stigma.com* (aylık strateji ve analiz e-dergisi), ss. 1-15.
- Gül, Murat (2016), “Güvenlikteki Kavramsal Değişim ve Türkiye’nin Güvenlik Yaklaşımı ve Politikalarına Etkileri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.21, ss. 303-320.
- Jäger, Thomas (2015), *Handbuch Sicherheitsgefahren, “Globale Gesellschaft und internationale Beziehungen”*, Springer VS Verlag.
- Kaya, Sezgin (2005), “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye’nin Değişen Ulusal Güvenlik Algılaması ve Politikaları”, *Avrasya Dosyası*, C.11, ss. 212- 239.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 63 Eylül – Ekim 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi,

Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü

Calal-Abad – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Kaypak, Şafak (2012), “Güvenlikte Yeni Bir Boyut; Çevresel Güvenlik”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.8, ss. 1-22

Küçükşahin, Ahmet (2006), "Güvenlik Bağlamında, Risk Ve Tehdit Kavramları Arasındaki Farklar Nelerdir ve Nasıl Belirlenmelidir?" *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C.4, ss.7-40.

Mutioglu, H., Özyiğit, M. (2013), “Küreselleşme Sürecinde Devletin Değişen Güvenlik Algısı” adlı bildiri, 3. *Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu*, Gaziantep.

Schattschneider, Dirk (2014), “Moderne Entwicklungspolitik im Kontext vernetzter Sicherheit und maritimer Interessen”, *Zeitschrift für Außen- und Sicherheitspolitik*, Volume 7, Issue 1, ss.1-9.

Şener, Bülent (2014), “Sevr Fobisi/Sendromu: Türkiye’nin Güvenlik Endişesini Anlamak Üzerine Düşünceler”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C: 9/5, ss. 1835-1847, Ankara.

Ulbert, Cornelia ve Werthes, Sascha (2008), *Menschliche Sicherheit: Globale Herausforderungen und regionale Perspektiven*, Nomos Verlag.

Yorulmaz, Murat (2014), “Değişen” Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde “Değişmeyen” Güvenlik Paradoksu”, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, C:3, ss. 103-135.